

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Костицький Михайло Васильович, професор кафедри теорії, історії та філософії права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, академік НАПрН України, почесний академік НАПН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України

Кушакова-Костицька Наталія Вадимівна, професор кафедри теорії, історії та філософії права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, провідний науковий співробітник Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України

ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРНЕТ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Ефективне вирішення будь-якої проблеми неможливо без чіткого і правильного її формулювання. Коли йдеться про регулювання інформаційних відносин, зокрема, у мережі Інтернет, складності формулювання кола правових та етичних проблем пов'язані насамперед з темпами технологічного розвитку цієї сфери і значним відставанням відповідного нормативно-правового забезпечення.

Сьогодні, на нашу думку, основні питання, зумовлені інформаційно-психологічною загрозою на індивідуальному і соціальному рівні, та які потребують осмислення як в теоретичному, світоглядному, так і в практичному, правовому ракурсах, наступні:

1) чи є проблема регулювання Інтернет загальноцивілізаційною, перманентною незалежно від часу і притаманною будь-якій державі, зумовленою поширенням (за допомогою інформаційно-комунікативних технологій) світоглядних настанов як засобу маніпуляції свідомістю - головним інструментом влади, її «квінтесенцією»;

2) чи є проблема регулювання Інтернет ідеологічною, пов'язаною із впровадженням концепції цифрового / техногенного суспільства на противагу інформаційному суспільству / суспільству знань? Чи домінуватиме найближчим часом концепція алгоритмічного суспільства, розвиток якого базується на застосуванні технологій штучного інтелекту?

3) чи є проблема регулювання Інтернет переважно технологічною, пов'язаною із постійними технологічними інноваціями в цій сфері, трансформацією інформаційних технологій в інформаційно-комунікаційні, а на сьогодні в цифрові технології?

Видається, що проблема інформаційно-психологічної безпеки за змістом є перманентною, а змінюються лише технології розповсюдження негативної інформації, що пов'язано з формальною стороною проблеми. Дедалі стає очевидним, що головною світоглядною проблемою сучасного соціуму є криза попередніх ідеологій та його неспроможність створити нові, і як наслідок – намагання людини відшукати нові сенси буття та світоглядні орієнтири в інформаційному просторі, переміщення з фізичної площини прагматичного світу у площину Інтернет-реальності.

За таких умов важливим напрямом вирішення проблеми інформаційної безпеки виступає застосування морально-етичних засобів, зокрема, інформаційної та комп'ютерної етики, які орієнтовані на захист прав людини в мережі і пов'язані насамперед з інтелектуальною свободою, моральною та юридичною відповідальністю, безпекою користувачів Інтернет, із авторським правом тощо. При цьому поняття інформаційної та комп'ютерної етики дуже близькі й охоплюють ідентичні кола проблем, але відрізняються специфікою поля дослідження. Інформаційна етика є більш широким поняттям, орієнтованим на вироблення і застосування етичних норм в мережі Інтернет зокрема та в галузі інформаційних відносин загалом. Комп'ютерна етика пов'язана насамперед із використанням комп'ютерних технологій та виробленням відповідних правил поведінки як користувачів, так і професіоналів, охоплюючи питання реалізації та захисту їх прав, вироблення засобів і методів попередження та боротьби з інформаційними та комп'ютерними злочинами, етико-правові проблеми охорони інтелектуальної власності та авторського права в Інтернеті.

Загалом аналіз етичних проблем в Інтернеті дозволяє запропонувати таку їх диференціацію:

1) проблеми, пов'язані із доступом до інформаційних ресурсів та визначення його легітимного обмеження в контексті інформаційної безпеки;

2) проблеми, пов'язані із створенням та поширенням контенту в Інтернеті, вільним інформаційним обміном;

3) проблеми, пов'язані із захистом прав і свобод користувачів Інтернету, зокрема, у зв'язку із виникненням нових видів інформаційних прав;

4) проблеми, пов'язані із визначенням та дотриманням морально-етичних та правових обов'язків користувачів Інтернету.

За таких умов найбільш ефективним шляхом вирішення вказаних проблем вбачається не розроблення нормативно-правових та адміністративно-організаційних механізмів переважно заборонного та обмежуючого характеру, а

використання механізмів саморегуляції Інтернет-простору у вигляді етичних кодексів, які діють на рівні самосвідомості, загальної та правої культури індивіда і не передбачають примусових методів впливу на прийняття ним рішень і можливу поведінку в мережі.

Резюмуючи, можна зазначити, що інформатизація всіх сфер суспільного життя, віртуальна екзистенція сучасної людини завдяки мережі Інтернет, медійна / інформаційна перенасиченість на фоні активного поширення дезінформації та дифамації в соціальних мережах, де здатний зорієнтуватись далеко не кожний, призвели до втрати загальноприйнятої ієрархії моральних цінностей. Це в свою чергу призводить до подальшої реалізації технології «вікна Овертона», орієнтованої на зникнення поняття норми як такої (етичної, правової, психічної тощо). Фактично йдеться про переосмислення в сенсі нівелювання ролі моралі в житті особистості та соціуму. Водночас через специфіку і можливості регулювання відносин в інформаційному просторі призначення моралі все більше пов'язується не з приведенням поведінки людини у відповідність формальним нормам, а з необхідністю забезпечення поваги до неї, визнанні самоцінності та гідності кожної особистості, що зрештою повинно стати превалюючим чинником подальших позитивних трансформацій Інтернет-спільноти.

Пархоменко Наталія Миколаївна,
*завідувач відділу теорії держави і права
Інституту держави і права імені
В.М. Корецького НАН України, доктор
юридичних наук, професор, член-
кореспондент НАН України, член-
кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України*

СТАН НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЯК ЗАГРОЗА ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Безпека громадян, здатність в разі потреби захистити їх права та свободи, зберегти цілісність та незалежність, забезпечити стабільність правопорядку та панування верховенства права є одним із найцінніших здобутків будь-якого цивілізованого та демократичного суспільства та держави.

Загалом поняття безпеки визначається як діяльність людей, суспільства, держави, світового співтовариства народів щодо виявлення (вивчення), запобігання, послаблення, усунення (ліквідації) і відвернення загрози, здатної згубити їх, позбавити матеріальних і духовних цінностей, завдати невідшкодованих збитків, заблокувати шляхи для прогресивного розвитку [1, с. 47].